

УДК 332.146:330.341.1

Ю.М. Барський, к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

АКТИВІЗУЮЧИЙ ВПЛИВ НОВИХ ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ

У статті розглянуто питання активізуючого впливу нових видів економічної діяльності на соціально-економічний розвиток регіонів. Досліджено взаємозв'язок між соціальною та економічною складовими розвитку регіону та економічними видами діяльності. Запропоновано розвивати перспективні види економічної діяльності для досягнення добробуту населення регіону.

Ключові слова: нові види економічної діяльності, соціально-економічний розвиток регіонів, фінансове забезпечення, регіональна економіка.

Y. Barsky

ACTIVATING IMPACT OF NEW TYPES OF ECONOMIC ACTIVITY IN SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS

The questions activating effects of new economic activities in the socio-economic development of regions. Investigated the relationship between social and economic components of regional development and economic activities. A promising develop economic activities for the prosperity of the region.

Keywords: new type of economic activity, socio-economic development of regions, financial support, regional economy.

Ю.Н. Барский

АКТИВИЗИРУЮЩЕЕ ВЛИЯНИЕ НОВЫХ ВИДОВ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ РЕГИОНОВ

В статье рассмотрены вопросы активизирующего влияния новых видов экономической деятельности на социально-экономическое развитие регионов. Исследована взаимосвязь между социальной и экономической составляющими развития региона и экономическими видами деятельности. Предложено развивать перспективные виды экономической деятельности для достижения благосостояния населения региона.

Ключевые слова: новые виды экономической деятельности, социально-экономическое развитие регионов, финансовое обеспечение, региональная экономика.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Науково-технічний прогрес сприяв тому, що протягом останніх років набули неабиякого поширення нові види економічної діяльності. Для України поява нових видів економічної діяльності сприяли значні трансформаційні зрушення, що зумовило зміну структури економіки України. Тим не менше існуючі та нові види економічної діяльності зумовили перехід країни на якісно інший рівень розвитку. Це в свою чергу посприяло тому, що нові види економічної діяльності почали впливати не лише на економіку держави, але й на її регіони. Також помітним є те, що існуючий вплив не завжди є позитивним, адже існують і негативні моменти реалізації видів діяльності. Попри певну пересторогу до чого нових видів економічної діяльності, увагу привертає те, що вони мають значний стимулюючий вплив на регіони України, і можуть сприяти досягненню сталого розвитку регіональних систем, на жаль, дане питання не набуло достатнього поширення у наукових колах, а також не регламентоване у законодавчій базі.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженням нових видів економічної діяльності та перспективних технологій у контексті регіонального сталого розвитку займалися такі вчені як Щеглюк С.Д., Новицький В.С., Герасимчук З.В., Вахович І.М., Ковальська Л.Л. та ін. Недоліком у їхніх дослідженнях є те, що не було враховано стимулюючий вплив різних видів економічної діяльності на сталий розвиток регіонів, а особливо це стосується порівняно нових видів, та тих, що тільки виникають.

Цілі статті. Метою статті є з'ясування стимулюючого впливу нових видів економічної діяльності на соціально-економічний розвиток регіонів, а також виявлення перспективних видів економічної діяльності для регіональних соціо-еколого-економічних систем.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На сьогодні економічна діяльність стала визначальною серед різних форм діяльності людей. Про це свідчить визначення, запропоноване в вітчизняній “Економічній енциклопедії”: “Економічна діяльність – найважливіша форма свідомої та цілеспрямованої трудової

діяльності людей, у процесі якої вони здебільшого вступають в активні зв'язки з природою та економічні зв'язки й відносини між собою для створення економічних благ у різних сферах суспільного відтворення (безпосередньому виробництві, обміні, розподілі, споживанні), а також формують свою особистість” [1, с. 419].

Національний класифікатор видів економічної діяльності (КВЕД) за 2006 рік визначає такі основні види економічної діяльності: сільське господарство, мисливство та лісове господарство, рибне господарство, добувна промисловість (добувна сфера економіки), обробна промисловість, виробництво електроенергії, газу та води (обробна сфера економіки), будівництво, оптова й роздрібна торгівля, торгівля транспортними засобами, послуги з ремонту, готелі та ресторани, транспорт, фінансова діяльність, операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особам, державне управління, освіта, охорона здоров'я а соціальна допомога, колективні, громадські та особисті послуги, послуги домашньої прислуги, екстериторіальна діяльність (сфера послуг) [2].

Блейклі Е. Дж. підходив до нових видів економічної діяльності з точки зору регіонального аспекту. Зокрема, вони використовувалися з метою стимулювання регіонального економічного розвитку. А саме необхідно, вважав Блейклі Е. Дж., створювати нові види економічної діяльності з метою нових можливостей працевлаштування жителів регіону, використовуючи місцеві людські, інституційні та фізичні ресурси [3].

Існуюча структура видів економічної діяльності не сприяє активізації соціально-економічного розвитку регіонів. Перспективним у даному випадку може бути використання нових видів економічної діяльності для стимулюючого впливу на регіональні соціо-еколого-економічні системи з метою досягнення їх стабільного та конкурентоспроможного розвитку.

З'ясуємо зміст нових видів економічної діяльності. На думку Щеглюк С.Д., новий вид економічної діяльності – це “сукупність дій підприємств, організацій та окремих фізичних осіб, які, використовуючи однотипні ресурси (устаткування, людський капітал, ідеї, технологічні засоби, сировину та матеріали), в результаті яких відбувається подібний виробничий процес, що

завершується випуском продукції та наданням послуг певного призначення, причому новизна цих дій відображається пентадою: “територія” (локалізація нових функцій), “технологія” (новітність технологічних процесів), “організація” (нова конструкція взаємозв’язків між учасниками НВЕД), “людський капітал” (новітні людські здатності, які забезпечують функціонування) і “час” (часовий лаг впровадження нових функцій)” [4, с. 25–26]. Причому головним є саме критерій новизни.

Виникнення НВЕД визначають важливі передумови, які складаються в конкретній територіально-супільній системі (ТСС) (у даному випадку – регіональній): потреби в інноваціях, в новому способі організації виробництва, в новій діяльності. Можливий випадок, коли немає ще сформованої потреби, а інновація у вигляді нового виду діяльності вже виникла і є успішною з комерційної точки зору, однак вона може набути поширення в несприйнятливому середовищі, то в такій ситуації можлива дифузія інновації в більш оптимальне середовище, або затухання ідеї подальшого впровадження новинки в даному середовищі.

Основними стимулюючими факторами, виходячи з класифікації, запропонованої Щеглюк С.Д., можна вважати такі: радикальні інновації, забезпеченість висококваліфікованими кадрами, здатність населення до продукування та засвоєння інновацій, сприятливий інвестиційний клімат, законодавча підтримка інноваційної діяльності та пріоритетних видів економічної діяльності стимулювання через податкові пільги та кредити тощо [4, с. 52].

Крім того, варто не відкидати такі фактори: розвиток інфраструктури малого підприємництва; розвиток сфери послуг; розвиток підприємств, що використовують енерго- та ресурсозберігаючі технології; підвищення економічної активності місцевого населення; розвиток і підтримка підприємств венчурного типу та ін.

НВЕД базуються на інноваціях та нових технологіях. Інновації, згідно Закону України “Про інноваційну діяльність”, визначаються як “новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують

структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери” [5]. Також інновацію розуміють як зміну технології виробництва, яка безпосередньо впливає на продуктивність факторів виробництва та спосіб їх поєднання, отже – забезпечує видозміну виробничої функції [6, с. 33].

Нові технології, на яких базуються НВЕД у ТСС регіонального рівня, повинні відповідати критеріям: 1) потреби регіону (якість життя населення, конкурентоспроможність товарів та послуг, економічна, екологічна та енергетична безпека); 2) важливість (можливість зайняти провідне положення на регіональному ринку, поліпшення якості та продуктивності праці, сприяння зайнятості населення); 3) розмір ринку (вразливість, здатність адаптуватися (готовність до НВЕД) [4, с. 69].

Саме тому надзвичайно важливо проводити інноваційну стимулюючу політику. Інноваційна політика, на думку Суховірського, відіграє провідну роль у створенні регіональних умов господарювання [7, с. 16]. незалежно від поточних економічних труднощів і фінансового негараздів завжди необхідно думати про майбутнє регіонального розвитку (у нашому випадку – соціально-економічного розвитку регіональних систем), орієнтованого на високі технології.

У світі склались основні територіально-функціональні типи інноваційних утворень, де безпосередньо проходить робота по розробці та втіленню новітніх технологій: технополіси, технопарки та інноваційні центри. Також поширення набувають центри трансферу технологій, консалтингові центри, стратегічні альянси, соціополіси, кластери, бізнес-інкубатори, технологічні інкубатори тощо. Слід відмітити, що найперспективнішою формою інтелектуалізації господарства, а відтак і розвитку нових видів економічної діяльності (через реалізацію новітніх технологій у виробничий процес, розробку нових виробничих циклів на підприємствах тощо) є технополіси. У цих утвореннях здійснюється наукова й виробнича діяльність. Технополіси в усьому світі є центром регіонального розвитку, здійснюючи його стимулювання через розробку та реалізацію нових технологій. Класичним прикладом технополісу є Кремнієва долина біля Сан-Франциско (США), яка стала прикладом науково-технічного

прогресу, його символом, одним із світових центрів мікроелектроніки.

На жаль, в Україні лише робляться перші кроки по досягненню технополісами високих технологій. У цьому напрямку в нашій державі було створено Державний інноваційний фонд. Слід відзначити, що підґрунтям для створення технополісів, а в подальшому нових наукоємних видів економічної діяльності, повинна бути ефективна державна інноваційна політика, спрямована на формування відповідної інфраструктури та розвинутого технологічного ринку. На жаль, цього у нашій країні поки-що немає.

Проблемою є те, що у Законі України "Про стимулювання розвитку регіонів" не визначено порядку стимулювання сталого розвитку через інноваційні утворення – технопарки, технополіси та ін. [8].

Новий класифікатор видів економічної діяльності, що діє у ЄС, передбачає такі види економічної діяльності: водопостачання, утилізація та рекультивация, інформація та комунікація, страхування, фахова, наукова й технічна діяльність, адміністративна підтримка, обслуговування, оборона, обов'язкове соціальне страхування, мистецтво, розваги, рекреація і туризм та ін. [9]. Як бачимо, у новому класифікаторі, який доцільно застосовувати і в Україні, розширено структуру видів економічної діяльності, особлива увага націлена на покращення якості життя населення та підвищення рівня конкурентоспроможності держави. Такий стимулюючий підхід сприятиме становленню сталого розвитку держави, а особливо регіональних соціо-еколого-економічних систем.

Втілення нових видів економічної діяльності матиме не завжди позитивні результати. Наслідки впливу нових видів економічної діяльності (НВЕД) на підсистеми територіальної суспільної системи можуть мати і негативний вияв. Так, для соціально-економічної сфери прояву НВЕД характерними будуть такі позитивні наслідки: формування нової, збалансованої галузевої, територіальної, функціональної структури економіки; підвищення якості життя населення; активна участь у процесах глобалізації; інтеграція у світовий простір. Тобто

спостерігатиметься явний поступ у соціальній та економічній сферах.

Разом з тим соціально-економічна сфера матимуть і негативні наслідки: можливе формування нових диспропорцій в залежності від доступу до нових технологій; зростання ризиків для здоров'я від надмірного використання нових технологій, оскільки негативний ефект проявляється згодом і потребує нових тривалих клінічних досліджень; обмеження політики протекціонізму, відсутність захисту від недобросовісної конкуренції. Тобто, зростатиме шкідливий вплив на довкілля та виникне загроза конкурентоспроможності регіональних систем.

Екологічна сфера прояву НВЕД буде характеризуватись такими позитивними проявами: збереження довкілля шляхом застосування нових енерго- і ресурсоемних, ощадних технологій; розвиток альтернативних джерел енергії. Натомість негативами будуть надмірне залучення інших видів ресурсів, яке призводить до здешевлення продукції НВЕД (наприклад, висока частка споживання електроенергії властива інформаційним технологіям); потужні фінансові витрати на дослідницькі роботи і відсутність венчурного капіталу.

З огляду на вищезазначену характеристику наслідків застосування нових видів економічної діяльності в регіональних соціо-еколого-економічних системах, надзвичайно важливо, щоб зберігався їх стимулюючий вплив на сталий розвиток регіонів. Цього можна досягти через гармонійну узгодженість економічних, соціальних та екологічних складових сталого розвитку. Насамперед, слід пам'ятати, що новий вид економічної діяльності, яку б користь він не приносив, не повинен руйнувати довкілля, і ставити пі загрозу життя та здоров'я населення здоров'я. З іншого боку законодавче регулювання не повинне бути надто жорстким по відношенню до розробки і втілення нових технологій, ставлячи на перше місце інтереси навколишнього середовища. виконання таких умов сприятиме активізації соціально-економічного розвитку регіонів через нові види економічної діяльності, а в подальшій перспективі – забезпечить досягненню регіональними системами сталого розвитку.

Висновки. Отже, можна стверджувати, що на сьогодні в Україні не врахована стимулююча роль нових видів економічної

діяльності у контексті досягнення соціально-економічного розвитку регіональних систем. Більше того, навіть не визначені нові види економічної діяльності, не врегульовано їх зміст. Такий стан справ усуває перспективи досягнення сталого розвитку для регіонів України. Подолати існуючий стан справ можна через законодавче регулювання стимулювання сталого розвитку регіонів, практичну діяльність у напрямку втілення інноваційної політики (втілення нових технологій та інновацій у регіонах), запровадження нових інноваційних утворень (технопарків, технополісів) тощо.

1. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1 / Редкол.: ... С.В. Мочерний (відп. Ред.) та ін. – К.: Видавничий центр Ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.

2. Блейклі Е. Дж. Планування місцевого економічного розвитку. Теорія і практика. / Пер. з англ. – Львів: Літопис, 2002. – №11. – С. 32-35.

3. Класифікатор видів економічної діяльності. – Інтернет-ресурс: <http://www.sta.gov.ua/page3.php3?p15-40>

4. Щеглюк С.Д. Формування нових видів економічної діяльності в умовах трансформаційної економіки: Монографія. – Львів: ІРД НАН України, 2008. – 195 с.

5. Закон України “Про інноваційну діяльність” від 04.07.2002 р. №40-IV. – Інтернет – ресурс: // www.zakon.rada.gov.ua

6. Інституційні основи інноваційного розвитку економіки: Навч. посібник / ред. В.С. Новицький. – К.: КНТ, 2008. – 360 с.

7. Суховірський Б.І. Регіональна стратегія економічного розвитку України: теоретичні та прикладні основи геоekonomіки: Монографія. – К.: КНЕУ, 2000. – 154 с.

8. Закон України “Про стимулювання розвитку регіонів” від 08.09.2005 р. № 2850-IV. – Інтернет – ресурс: // www.zakon.rada.gov.ua

9. NACE 2007. – Інтернет-ресурс: <http://circa.europa.eu/irc/dsis/nacepacon/info/data/en/2007%20introduction.htm>